

การพัฒนาระบบบัญชีสำหรับสถาบันการเงินชุมชน :
กรณีศึกษา สถาบันการเงินชุมชนตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย

นางสาวภาวิณี พูลเกิด¹ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์มาลี จตุรัส²

บทคัดย่อ

การค้นคว้าอิสระครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถาบันการเงินชุมชน ในโครงการธนาคารชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนให้ได้รับระบบบัญชีที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน กรณีศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย

ประชากรที่ใช้ในการค้นคว้าอิสระครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีหน้าที่จัดทำบัญชีของสถาบันการเงินชุมชนและเจ้าหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน วิธีการศึกษา คือ เก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องในสถาบันการเงินชุมชน และข้อมูลทุติยภูมิจากการค้นคว้าเอกสาร วารสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตำราวิชาการต่าง ๆ และเอกสารต่าง ๆ ของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเพื่อกำหนดผังทางเดินเอกสาร และเสนอแนะระบบบัญชีที่เหมาะสมให้แก่สถาบันการเงินชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า สถาบันการเงินชุมชนไม่มีการแบ่งแยกตำแหน่งงานที่ชัดเจน รวมทั้งไม่มีการวางแผนทางการปฏิบัติที่ส่งผลกระทบต่อระบบการควบคุมทางบัญชี กิจกรรมขาดระบบการควบคุมภายในที่ดีที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานของสถาบันการเงินชุมชน ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะระบบบัญชีและการควบคุมภายในที่เหมาะสมให้สถาบันการเงินชุมชนนำไปปฏิบัติ ประกอบด้วยเอกสารทางการบัญชี และผังทางเดินเอกสาร

คำสำคัญ : ระบบบัญชี สถาบันการเงินชุมชน

ACCOUNTING SYSTEM DEVELOPMENT FOR COMMUNITY
FINANCIAL INSTITUTIONS

Miss Pavinee Pulkerd and Assistant Professor Malee Jaturat

ABSTRACT

The purpose of this independent study was to study the characteristics and formats of operations of the community financial institutions in order to develop appropriate accounting systems which are in compliance with existing characteristics and formats.

The samples consisted of 25 participants who were accountants and related staffs of the community financial institutions. The scope of the study was specifically focused on the accounting systems related to cash receipt and payment. The research methodology was to collect primary data from observation and interviews of related people in the community financial institutions and do some researches from articles, journals, related researches, and other related documents. Then, descriptive

¹ นักศึกษาหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

² อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

statistics were used for data analysis in order to set the document map and recommend appropriate accounting systems to the community financial institutions.

The results revealed that current operations neither clearly separate responsibilities nor set operational guidelines affecting accounting controls. Besides, these community financial institutions still lack of good internal controls affecting their operations. Therefore, appropriate accounting systems and internal controls, which consist of accounting documents, account books, operational procedures, and document flow, were recommended to the community financial institutions.

Keywords: accounting system, community financial institution

บทนำ (Introduction)

“โครงการธนาคารชุมชน” เป็นโครงการหนึ่งที่ ธ.ก.ส. ได้ดำเนินการ โดยการจัดตั้งสำนักโครงการธนาคารชุมชน (Office of Community Banks Project) หรือ “สธช” เพื่อเป็นส่วนงานของธนาคารในภาคส่วนนโยบายของรัฐฯ อีกช่องทางหนึ่งที่มีผู้ผู้มีรายได้น้อย ไร้จ้างทั่วไป หาบเร่แผงลอย และผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ อีกทั้งเป็นการตัดช่องทางแหล่งทุนนอกระบบที่อัตราดอกเบี้ยแพงอันเป็นภาระหนักของผู้ขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนในระบบหรือการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบที่เป็นปัญหาเรื้อรังของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัยที่ต้องแก้ไขมาจนถึงปัจจุบันนี้ โครงการธนาคารชุมชน ดำเนินการตามมติเห็นชอบของคณะกรรมการ ธ.ก.ส. ในการประชุมครั้งที่ 1/2553 ตั้งแต่เริ่มดำเนินการของโครงการถึงปัจจุบันเป็นระยะย่างเข้าปีบัญชีที่ 2 (เมษายน 2553 - 30 พฤศจิกายน 2554) สามารถให้ความช่วยเหลือผู้ที่มิมีรายได้น้อยและด้อยโอกาส เช่น เป็นผู้พิการ ผู้ที่ติดเชื้อเอช ไอ วี ที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งในระบบ ได้เข้าถึงแหล่งทุนอย่างมีระบบ ผ่านองค์กรการเงินชุมชน ที่เป็นของชุมชนโดยการร่วมกันจัดตั้งเป็นองค์กรการเงินใหม่ในรูปแบบของ “สถาบันการเงินชุมชน” ใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เป็นธรรมสำหรับสมาชิกอย่างแท้จริง เพราะเป็นการบริหารงานจากคณะกรรมการที่เป็นตัวแทนของสมาชิกทุกคน ผลการดำเนินงานของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน ณ 30 พฤศจิกายน 2554 สามารถให้สินเชื่อกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวได้ จำนวน 379 สถาบันฯ ตามรูปแบบสถาบันการเงินชุมชน เป็นจำนวนชุมชน 978 ชุมชน แนวทางการดำเนินงานไม่ได้เน้นที่ตัวเงินแต่เน้นกระบวนการให้สมาชิกได้รับการปรับเปลี่ยนแนวคิดหรือการฝึกอบรมก่อนรับสินเชื่อ มีการออมเพื่อสวัสดิการสำหรับสมาชิกและครอบครัวของสมาชิก ต้องมีการถือหุ้นต่อสถาบันการเงินชุมชนเป็นสำคัญ จำนวนเงินสินเชื่อที่จ่ายทั้งสิ้น 590,900,437 บาท สมาชิกได้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนจำนวน 45,238 ราย มีเงินออมสวัสดิการ 12,706,222 บาท เงินค่าหุ้น 13,886,375 บาท สมาชิกทุกรายต้องชำระหนี้เป็นรายเดือนตามกฎระเบียบของสถาบันการเงินชุมชนทุกแห่ง ทำให้ผลการดำเนินงานของโครงการธนาคารชุมชน ไม่มีดอกเบี้ยค้างรับ และไม่มีหนี้ค้างชำระตามงวดการชำระที่กำหนดไว้

จากการศึกษารูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ในโครงการธนาคารชุมชนพบว่า มีรูปแบบการดำเนินงานตามหลักการของโครงการ คือ เน้นกระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งทุน โดยส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีสวัสดิการ เกิด เจ็บ แก่ ตาย และสมาชิกทุกคนต้องมีการออมและการแสดงความเป็นเจ้าของสถาบันฯ คือการ “ถือหุ้น” กับสถาบันการเงินชุมชน การฝึกอบรมอาชีพเสริมหรือพัฒนาอาชีพเดิมเพื่อให้เกิดกระบวนการผลิตที่สามารถเสริมสร้างรายได้ในครอบครัวของสมาชิกเป็นสำคัญ เมื่อสมาชิกผ่านการฝึกอบรมแล้วจึงจะมีการจ่ายสินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก รายการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งหมดมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานระหว่างสมาชิกกับสถาบันการเงินชุมชน และระหว่างสถาบันการเงินชุมชนกับเจ้าหน้าที่เป็นแหล่งเงินกู้ (ธนาคาร) เพื่อนำเงินกู้ออกไปให้สมาชิกกู้ต่อ ความหลากหลายของรายการที่เกิดจากการดำเนินงาน หากไม่มีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบ หรือการกำหนดระบบบัญชีอย่างเหมาะสม หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานของการบัญชีก็จะส่งผลกระทบต่อการทำงานหรืออาจจะเกิดการทุจริตขึ้นได้

จากประเด็นความเป็นมาและความสำคัญของสถาบันการเงินชุมชนตำบลศรีฐาน ซึ่งจะ เป็นรูปแบบการดำเนินงานที่น่าศึกษาและติดตามผลการดำเนินงาน เพราะเป็นองค์กรการเงินในชุมชนที่ถูกกำหนดโดยนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้ชุมชนมีแหล่งทุนที่เป็นของชุมชนเอง หากสถาบันการเงินชุมชนมีการดำเนินงานในรูปแบบที่ดี มีวิธีการจัดทำบัญชีอย่างเป็นระบบมาตรฐาน และส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของสมาชิกทุกคนในชุมชนที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้สถาบันการเงินชุมชนมีความเข้มแข็งและความพร้อม สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นธนาคารชุมชนในอนาคตต่อไปได้ ประเด็นความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวจะทำให้ผู้ทำการศึกษาเกิดความสนใจที่จะศึกษา “การพัฒนาระบบบัญชีสำหรับสถาบันการเงินชุมชนในโครงการธนาคารชุมชน”

ในโครงการธนาคารชุมชน โดยศึกษารูปแบบการจัดทำบัญชี ใช้ชื่อบัญชีที่ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานการบัญชี ความสัมพันธ์ของรายการทางบัญชีกับกิจกรรมการดำเนินงานหรือวิธีการจัดระบบทางการเงินบัญชีที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับลักษณะการดำเนินงาน เพราะจากการศึกษาพบว่าในปัจจุบันสถาบันการเงินชุมชนยังไม่ได้มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล จึงยังไม่มีข้อกำหนดว่าจะต้องจัดทำระบบบัญชีในรูปแบบใด ที่จะส่งผลต่อลักษณะการดำเนินงานอย่างเป็นรูปแบบที่มาตรฐาน แต่มีส่วนงาน ธ.ก.ส. ที่คอยให้ความช่วยเหลือเป็นพี่เลี้ยง คอยให้คำแนะนำกำกับในระบบการดำเนินงานด้านต่าง ๆ จึงเป็นประเด็นที่ทำให้ผู้ศึกษาสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการศึกษา “การพัฒนากระบบบัญชีสำหรับสถาบันการเงินชุมชนโดยเลือก กรณีศึกษา : สถาบันการเงินชุมชนตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย” อีกทั้งผู้ศึกษามีการประกอบธุรกิจส่วนตัวในจังหวัดเลย ซึ่งมีเกี่ยวข้องกับชุมชนจึงสะดวกสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ในโครงการธนาคารชุมชน และ เพื่อให้ได้ระบบบัญชีที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ในโครงการธนาคารชุมชน

ประโยชน์ที่จะได้รับ

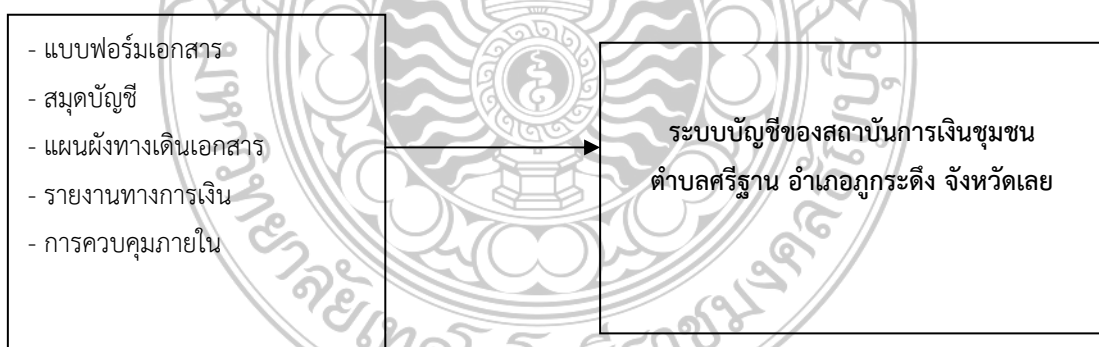
1. ได้ทราบถึงรูปแบบและลักษณะการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการเป็นธนาคารชุมชนในอนาคตตาม นโยบายที่รัฐบาลกำหนดไว้
2. เพื่อให้ได้รูปแบบระบบบัญชีที่มีความสอดคล้องกับลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชนที่สามารถประยุกต์รูปแบบให้เกิดความชัดเจนตามระบบบัญชีมาตรฐานของสถาบันการเงิน
3. เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้ที่สนใจนำไปศึกษา และนำไปประยุกต์ใช้กับลักษณะงานของธุรกิจได้

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

ขอบเขตของการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย คือ สถาบันการเงินชุมชนตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ที่มีหน้าที่จัดทำบัญชีของสถาบันการเงินชุมชน และเจ้าหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน จำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสังเกตการณ์และแบบสัมภาษณ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิเคราะห์

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองจากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาประยุกต์เป็นแบบสัมภาษณ์ เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยลักษณะของเครื่องมือแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับการบัญชี รายงานทางการเงิน ขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานประจำวัน การบันทึกบัญชี การจัดเก็บเอกสาร และสอบถามถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานทุก ๆ ขั้นตอนการปฏิบัติงานสำหรับสถาบันการเงินชุมชนในส่วนของผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีของสถาบันการเงินชุมชน

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน สอบถามถึงขั้นตอนและวิธีการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายของสถาบันการเงินชุมชนในส่วนของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 แหล่ง ได้แก่ แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากพนักงานบัญชีและเจ้าหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินชุมชน และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่มีการเก็บรวบรวมไว้ ได้แก่ หนังสือทางวิชาการ บทความ วิทยานิพนธ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล (Results and Discussion)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า จากการศึกษาการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน พบว่าการปฏิบัติงานทางด้านการบัญชียังขาดการควบคุมภายในที่ดี ทำให้ระบบบัญชีและการควบคุมภายในที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ จึงได้ทำการออกแบบระบบบัญชีที่มีความเหมาะสมกับสถาบันการเงินชุมชนประกอบด้วยระบบต่าง ๆ ดังนี้

1. ระบบบัญชีเกี่ยวกับการรับเงิน
 - 1.1 การรับสมัครสมาชิกและค่าหุ้นจากสมาชิก
 - 1.2 การรับฝากเงิน
 - 1.3 การรับชำระหนี้จากลูกหนี้เงินกู้
2. ระบบบัญชีที่เกี่ยวกับการจ่ายเงิน
 - 2.1 การจ่ายคืนเงินฝาก
 - 2.2 การจ่ายคืนเงินกู้ให้สมาชิก

อภิปรายผล

ทางด้านระบบบัญชีและการควบคุมภายในได้มีการเสนอแนะระบบบัญชีเกี่ยวกับการรับเงินและการจ่ายเงิน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ ผังโครงสร้างสถาบันการเงินชุมชน เสนอแนะการจัดโครงสร้างองค์กรใหม่ซึ่งระบุตำแหน่งและหน้าที่ให้ชัดเจนขึ้น ประกอบด้วย กรรมการด้านสินเชื่อ ด้านการเงิน ด้านการบัญชี ด้านการตรวจสอบและด้านการตลาด สำหรับผังบัญชีและรหัสบัญชี เสนอแนะผังบัญชีและรหัสบัญชีที่มีการจัดหมวดหมู่เพื่อแยกรายการให้ชัดเจน โดยเรียงลำดับตั้งแต่สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้และค่าใช้จ่าย สมุดบัญชี ควรมีการจัดสมุดรายวันทั่วไป สมุดเงินสดรับ สมุดเงินสดจ่าย และสมุดบัญชีแยกประเภท เพื่อให้มีการบันทึกบัญชีที่ครบถ้วน

จากการศึกษา พบว่า สถาบันการเงินชุมชนไม่มีการแบ่งแยกตำแหน่งงานที่ชัดเจน รวมทั้งไม่มีการวางแผนทางการปฏิบัติที่ส่งผลต่อระบบการควบคุมทางบัญชี กิจกรรมขาดระบบการควบคุมภายในที่ดีส่งผลต่อการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน

เอกสารทางการบัญชีและผังทางเดินเอกสาร แบ่งตามระบบบัญชีได้ดังนี้

ระบบบัญชีเกี่ยวกับการรับเงิน

1. การรับสมัครสมาชิกและชำระค่าหุ้น ควรมีใบสมัครสมาชิก สมุดทะเบียนสมาชิก สมุดประจำตัวสมาชิก ทะเบียนหุ้น ใบเสร็จรับเงิน เพื่อใช้เป็นหลักฐานประกอบการรับสมัครสมาชิกและชำระค่าหุ้น
2. การรับฝากเงิน ควรมีใบเสร็จรับเงิน สำเนาใบนำฝากเงิน ทะเบียนคุมเงินรับฝากรายตัว สมุดคู่ฝากบัญชี เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการรับฝากเงินของสมาชิก
3. การรับชำระหนี้จากลูกหนี้เงินกู้ ควรมีใบเสร็จรับเงิน ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัวเพื่อเป็นเอกสารประกอบการรับชำระหนี้จากลูกหนี้เงินกู้

ระบบบัญชีเกี่ยวกับการจ่ายเงิน

1. การจ่ายเงินกู้ให้สมาชิก ควรมีหนังสือกู้เงิน ทะเบียนคุมคำขอกู้ ทะเบียนคุมลูกหนี้รายตัว สมุดบัญชีรายจ่ายของสถาบันการเงินชุมชน เพื่อเป็นเอกสารประกอบการจ่ายเงินกู้ให้สมาชิก

2. การจ่ายเงินรับฝาก ควรมีสมาคมผู้ฝาก ใบถอนเงิน ใบสำคัญจ่าย สมุดบัญชีจ่ายของสถาบันการเงินชุมชนเพื่อเป็นเอกสารประกอบการจ่ายเงินรับฝาก

บันทึกการลงนามในสมุดบัญชีเบื้องต้นไปยังบัญชีแยกประเภทและออกรายงานทางการเงิน ได้แก่ งบแสดงฐานะทางการเงิน งบรายได้ค่าใช้จ่าย เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานเพื่อการวางแผนและตัดสินใจ

จากการศึกษาพบว่า สถาบันการเงินชุมชนไม่มีการจัดทำขั้นตอนการปฏิบัติงานเป็นลายลักษณ์อักษร ควรจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน เพื่อให้พนักงานใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

บทสรุป (Conclusion)

ผู้ทำการศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบบัญชีให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานของสถาบันการเงินชุมชน ทั้งนี้ ระบบบัญชีที่ได้วางระบบไว้ทั้ง 2 ระบบได้นำเสนอต่อประธานกรรมการ โดยให้ความสนใจที่จะนำไปใช้ในระบบบัญชีทั้งด้านรับเงินและด้านจ่ายเงิน ซึ่งประธานกรรมการจะได้นำไปปรึกษาหารือกับคณะกรรมการเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ปัญหาและอุปสรรค และเมื่อมีการนำระบบบัญชีไปใช้ในกิจการ ควรต้องมีการประเมินผล เพื่อจะได้ทราบว่าระบบบัญชีที่ใช้มีประสิทธิภาพเพียงพอหรือไม่ และควรมีการติดตาม ประเมินระบบบัญชีที่ใช้ในอนาคตเพื่อพัฒนาระบบบัญชีต่อไป

เอกสารอ้างอิง (Reference)

คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาการระบบบัญชีและการสอบบัญชี. (2533) เอกสารการสอนวิชาการระบบบัญชีและการสอบบัญชี.

กรุงเทพฯ. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

จันทนา สาขากร, นิพันธ์ เท็นโชคชัยชนะ และศิลป์พร ศรีจันทพร. (2550). การควบคุมภายในและการตรวจสอบภายใน

ชัยมงคล เตียวกุล. (2545). ระบบบัญชีการเงินที่เหมาะสมของกลุ่มผลิต (การค้นคว้าอิสระ ปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

แนวทางการตรวจสอบภายใน. (2548). กรุงเทพฯ ฯ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.

พัชรี ชูเสวียด. (2552). ระบบบัญชีและการควบคุมภายในธุรกิจค้าปลีก . (การค้นคว้าอิสระ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).

เยาว์รักษ์ เหมือนนิล. (2547). ระบบบัญชีรายได้ของธุรกิจประเภทโรงแรม. (การค้นคว้าอิสระ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

วนิดา กุลสุ. (2545). ระบบบัญชีที่เหมาะสมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. (การค้นคว้าแบบอิสระ ปริญญาบัญชีมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

วีไล วีระปรีย จงจิตต์ หลักภัยและประจิต หาว์ตร. (2549). ระบบบัญชี. พิมพ์ครั้งที่ 23 กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาพร (หะยะมิน) พรนภา. (2540). ระบบบัญชี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุขุม โปธิสวัสดิ์. (2549). การวางระบบบัญชี พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ : สายธาร.

สมเดช โรจนคุรีเสถียร. (2539). เทคนิคการวางระบบบัญชีให้มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ ฯ บริษัท สำนักพิมพ์ธรรมนิติ จำกัด.

อุษณา ภัทรมนตรี. (2548). การตรวจสอบภายในสมัยใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ ฯ บริษัท เทกซ์แอนด์เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.

เอกสารประกอบการสอน. (2548). การวางระบบบัญชี . สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี .